

Міністерство освіти і науки України  
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка  
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи  
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Кваліфікаційна робота  
магістра  
з теми: **"Підготовка до навчання в освітньому закладі дітей 6-7 років із загальним недорозвиненням мовлення III рівня"**

Виконала здобувачка 2 курсу групи SoL3-M22z  
ОП Спеціальна освіта (Логопедія)  
спеціальності 016 Спеціальна освіта  
спеціалізації 016.01 Логопедія  
**Аврора ТОКАРЮК**

**Керівник:**  
**Людмила ЛІСОВА,**  
кандидат педагогічних наук,  
старший викладач

**Рецензент:**  
**Олег ОПАЛЮК,**  
кандидат педагогічних наук, доцент  
кафедри психолого-медико-педагогічних  
основ корекційної роботи

Кам'янець-Подільський – 2023

## **ЗМІСТ**

<b>ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....</b>	<b>3</b>
<b>ВСТУП.....</b>	<b>4</b>
<b>РОЗДІЛ 1. ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ ЯК ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....</b>	<b>8</b>
1.1 Мовленнєва підготовка як складова загальної готовності дитини до навчання в освітньому закладі.....	8
1.2 Загальнодидактичні аспекти підготовки до навчання в освітньому закладі дітей з нормотиповим мовленнєвим розвитком.....	14
1.3 Проблеми підготовки до навчання в освітньому закладі дітей з порушенням психофізичного та мовленнєвого розвитку.....	20
<b>Висновки до розділу 1.....</b>	<b>25</b>
<b>РОЗДІЛ 2. ВИВЧЕННЯ СТАНУ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ 6-7 РОКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ ІІІ РІВНЯ ДО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ.....</b>	<b>26</b>
2.1 Обґрунтування методики вивчення складових підготовки дітей із загальним недорозвиненням мовлення до навчання в освітньому закладі.....	26
2.2. Аналіз результатів дослідження .....	40
2.3. Рекомендації для організації корекційно-розвивальної роботи з формування готовності дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення ІІІ рівня до навчання в освітньому закладі.....	73
<b>Висновки до розділу 2.....</b>	<b>81</b>
<b>ВИСНОВКИ.....</b>	<b>83</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....</b>	<b>86</b>
<b>ДОДАТКИ.....</b>	<b>99</b>

## **ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ**

**ГТ** – Гейдельбергський тест

**ЗНМ** – загальне недорозвинення мовлення

**НТМР** – нормотиповий мовленнєвий розвиток

**ПМ** – порушення мовлення

**ПОЗ** – підготовка до освітнього закладу

**ФФНМ** – фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення

**ДЦП** – дитячий церебральний параліч

**ТПМ** – тяжкі порушення мовлення

## ВСТУП

Прийнята в Україні система освіти, яка передбачає навчання дітей з шестирічного віку, зумовлює необхідність забезпечення їх підготовки до навчання в освітньому закладі.

Підготовка дітей до навчання в освітньому закладі є результатом соціально-психологічної, соматичної зрілості дітей та підсумком виховання, навчання їх у дошкільному закладі освіти та в сім'ї. Підготовка дитини до навчання в освітньому закладі визначається значною мірою її мовленнєвою готовністю, яка є багатокомпонентним, складно організованим новоутворенням. Кількість дітей, які мають труднощі у навчанні в освітньому закладі, збільшується, згідно даних В. Тищенко, М. Шеремет та ін., частково це пов'язано зі станом їх підготовки до навчання в освітньому закладі. В Україні зростає і кількість дітей з мовленнєвими порушеннями (далі МП), зокрема із загальним недорозвиненням мовлення (надалі ЗНМ), структура яких набуває все більш складного характеру, що викликає в подальшому вторинні і навіть третинні порушення в розвитку дитини (Н. Гаврилова, С. Конопляста, О. Мілевська, Н. Пахомова, Є. Соботович, В. Тарасун, О. Ткач, М. Шеремет та ін.). Водночас, це знижує можливості дитини до успішного засвоєння навчальної програми в освітніх закладах і, як наслідок, призводить до дезадаптації [26; 31; 51; 66; 68; 86; 90; 95; 96; 115].

Аналіз корекційно-розвивальних програм для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, спрямованих на розвиток мовлення у дітей із ПМ та порушеннями психофізичного та інтелектуального розвитку, показав, що вони скеровані в основному на розвиток лише знакового компонента, а системність та послідовність навчання готовності зазначених категорій дітей у дошкільний період здійснюється не у повному обсязі. Ці обставини, безперечно, засвідчують необхідність удосконалення організації та змісту корекційної роботи з метою підвищення рівня підготовки кожної дитини із

порушенням мовлення, як запоруки успішного навчання її у освітньому закладі та гармонійної соціальної адаптації у майбутньому.

Важливість, складність, комплексність окресленої проблеми спонукали до обрання теми дослідження: "Підготовка до навчання в освітньому закладі дітей 6-7 років із загальним недорозвиненням мовлення III рівня".

**Об'єктом дослідження** є діяльність дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

**Предметом дослідження** є підготовка дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня до навчання в освітньому закладі.

**Мета дослідження** – вивчення підготовки дітей 6-7 років із загальним недорозвиненням мовлення III рівня до навчання в освітній установі.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз проблеми підготовки до навчання в освітньому закладі дітей із загальним недорозвиненням мовлення III рівня у наукових працях.

2. Розробити діагностичну методику, спрямовану на визначення стану підготовки до навчання у освітньому закладі дітей з нормотиповим мовленнєвим розвитком (надалі НТМР) та із загальним недорозвиненням мовлення III рівня (надалі ЗНМ III рівня).

3. Провести якісний та кількісний аналіз результатів дослідження.

4. Розробити методичні рекомендації для організації корекційно-розвивальної роботи з формування готовності дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня до навчання у освітньому закладі.

**Методи дослідження.** Для розв'язання поставлених завдань використаний комплекс взаємопов'язаних методів, зокрема, *теоретичних*: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення науково-теоретичних джерел у галузі логопедії, логопсихології, корекційної педагогіки, загальної та спеціальної психології, психолінгвістики, нейропсихології та медицини з проблеми дослідження з метою визначення теоретико-методологічних засад

вивчення стану проблеми розвитку дітей із ЗНМ III рівня; *емпіричних*: психолого-педагогічний аналіз логопедичної та психологічної документації; психолого-педагогічний експеримент для визначення структури, особливостей та рівнів підготовки до навчання у освітньому закладі дітей із ЗНМ III рівня та підготовка рекомендацій для організації корекційно-розвивальної роботи з формування готовності дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня до навчання у освітньому закладі; *методи оцінки підготовки до навчання у освітньому закладі*: логопедичні, психологічні та нейропсихологічні тести діагностики; стандартизовані методики, метод спостереження, бесіди з дітьми, які досліджувалися та їх батьками; *методи обробки статистичних даних*: якісний та кількісний аналіз отриманих даних.

**Дослідно-експериментальна база:** Маршинецький ліцей дошкільного підрозділу, с. Маршинці та Котелівський ліцей дошкільного підрозділу, с. Котелеве, Новоселицької міської ради, Чернівецького району, Чернівецької області.

#### **Основні етапи роботи.**

1. Теоретичне вивчення проблеми, обґрунтування теми дослідження (жовтень – грудень 2022 року).
2. Розробка методики педагогічного експерименту (січень 2023 року).
3. Проведення дослідно-експериментальної роботи (жовтень 2022 року – травень 2023 року).
4. Формулювання загальних висновків дослідження, оформлення роботи (травень – серпень 2023 року).

**Теоретичне значення:** узагальнено та структуровано накопичений теоретичний матеріал з проблеми дослідження.

**Практичне значення** даного дослідження полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути використані в практичній роботі логопеда ЗДО, вчителя молодших класів та батьками, що виховують дітей із ЗНМ III рівня.

**Експериментальна вибірка:** в дослідженні брали участь 40 дітей з них 20 осіб – вихованці логопедичної групи із ЗНМ (характеристика стану мовленнєвого розвитку взята з логопедичних карток дітей) та 20 осіб – вихованці загальнорозвиваючої групи з нормотиповим розвитком мовлення. Вік респондентів 6-7 років.

**Апробація результатів дослідження.** Матеріали роботи висвітлені на звітній науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Основні теоретичні положення відображені в публікації "Особливості мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з особливими освітніми потребами до навчання".

**Структура кваліфікаційної роботи.** Робота складається зі вступу, 2 розділів, списку використаних джерел, додатків.

## ВИСНОВКИ

За результатами теоретико-експериментального дослідження зроблено такі висновки:

1. Встановлено тенденцію до збільшення осіб із порушенням мовлення; наявність протиріч між вимогами сучасного навчального процесу та можливостями таких дітей до навчання в освітній установі; відсутність чіткого розуміння визначення змісту поняття "підготовка до освітнього закладу". Розширено та уточнено трактування ПШ, що є показником зрілості дитини та формується на основі когнітивних процесів (інтелектуальної складової), комплексу вербальних навичок (мовленнєвої складової), дії яких узгоджуються та синхронізуються організаційними процесами. Розглядаючи ПОЗ як об'ємну структуру, доведено необхідність дослідження кожного з її складових, визначення їх підпорядкованості та взаємодії, на що вказують вітчизняні та закордонні дослідники.

Аналіз існуючих корекційно-розвивальних програм в Україні показав, що вони скеровані лише на формування окремих сторін мовлення (фонологічної, фонематичної та лексико-граматичної), при цьому такі складові ПОЗ, як організаційні та інтелектуальний, залишаються за межами процесу ПОЗ, що не вирішує проблеми ПОЗ дитини із ЗНМ до загальноосвітнього простору.

2. Розроблено діагностичну модель дослідження актуального стану ПОЗ на основі стандартизованого загальновідомого тесту за виділеними її складовими (інтелектуальна, мовленнєва, організаційна), уточнено й описано показники ПОЗ (кінетичного та кінестетичного праксису, зорово-моторної координації, слухо-мовленнєвої пам'яті, вербалізації просторового уявлення, вербально-логічного мислення, пізнавальної активності, фонематичні процеси, звуковимови, лексики, граматики, самоконтролю та мовленнєвої саморегуляції. Застосування комплексного аналізу ПОЗ визначило рівні



сформованості покомпонентно та в цілому (високий, середній, низький) залежно від особливостей розвитку.

3. Покомпонентний діагностичний скринінг актуального стану сформованості ПОЗ у дітей із ЗНМ та НТМР виявив найбільш низькі показники самоконтролю, виконання тестів на слухомовленнєву пам'ять, вербалізацію просторового уявлення та пізнавальну активність, вміння аналізувати, розуміння граматичної структури, утворювання множини іменників, ступенів порівняння прикметників, конструювання речення у 2/3 досліджених за інтелектуальною і організаційною складовими та за мовленнєвою – у половини осіб. Узагальнені дані про стан ПОЗ свідчать, що не лише діти із ЗНМ, але й з НТМР, потребують комплексної корекційно-розвивальної роботи: несформовані показники визначені серед досліджених дітей на кожного в групі НТМР – 0,58, ЗНМ III рівня – 5,25. Доведено, що відсутність порушень фонологічної та лексико-граматичної сторін мовлення у дитини не означає автоматичного досягнення достатнього рівня у неї ПОЗ, що вимагає удосконалення корекційно-розвивальної роботи, а саме: перенесення акцентів роботи із мовленнєвої складової, яка навіть у дітей із ЗНМ III рівня залишалася відносно сформованою, на інтелектуальну та організаційну складові.

4. Розроблено рекомендації для організації корекційно-розвивальної роботи з формування готовності дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня до навчання в освітній установі. Підґрунтя змісту комплексу склали: теоретичні положення про розвиток мовлення та ПОЗ; необхідність ПОЗ за базовими інтелектуальною, мовленнєвою та організаційною складовими, враховуючи взаємообумовленість та взаємозалежність між ними. Запропонована корекційно-розвивальної роботи з формування готовності дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня до навчання у школі включає поєднання корекційно спрямованих і загальнообов'язкових класичних дидактичних завдань, ігор.

Ми передбачаємо, що діти з НТМР та із ЗНМ III рівня досягнуть вищих показників ПШ. Комплексний диференційований підхід до формування ПОЗ у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня покращить рівень сформованості основних її складових, забезпечить достатній рівень ПОЗ дітей та дозволить їм змінити форму навчання.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів заявленої проблеми підготовки до школи дітей 6-7 років із загальним недорозвиненням мовлення III рівня. Подальшими науковими пошуками можуть бути вивчення ефективності та удосконалення корекційно-розвивальної роботи з формування готовності дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня до навчання в освітній установі.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова С Ю. Вік батька при народженні дитини. *Демографія та соціальна економіка*. 2016. № 3. С. 23-33.
2. Андрієвський Б.М. Проблеми готовності дитини до школи. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті педагогічних ідей Фрідріха Фьюбеля*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Херсон, 4 жовт. 2014 р. Херсон, 2014. С. 7-8.
3. Арцишевська М.Р. Теоретико-методичні засади інтеграції знань про суспільство у змісті шкільної освіти: дис. канд. пед. наук: 13.00.09. Волинський державний університет ім. Лесі Українки. Луцьк, 2000. 188 с.
4. Атемасова А.О. Психогімнастика. Старший дошкільний вік. Харків: Вид-во «Ранок», 2010. 160 с.
5. Афuzова Г.І. Корекційна підтримка в контексті психологічної допомоги дітям із психофізичними вадами. *Дефектологія*. 2010. № 1. С. 47-48.
6. Базима Н.В. Формування мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.03. Київ, 2014. 22 с.
7. Базовий компонент дошкільної освіти, за заг. ред. А.М. Богуш; уклад. Г.В. Беленька, О.Л. Богініч та ін. Київ: Видавництво, 2012. 26 с.
8. Бастун Н.А. Диференційна діагностика шкільного невстигання та стратегії його корекції. *Практична психологія та соціальна робота*. 2000. № 6. С. 16-18.
9. Бех І.Д. Виховання особистості. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ: Либідь, 2003. 344 с.
10. Боговарова О.І. Психологічна готовність дитини до навчання в школі. Діагностика, корекція та розвиток. *Психолог*. 2003. № 29. С.1-8.
11. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: навч. посібн. Запоріжжя: Про освіта, 2008. 230 с.
12. Богуш А.М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Харків: Ранок, 2012. 234 с.

13. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: монографія. Київ : Вид-ий дім «Слово», 2004. 376 с.
14. Богуш А.М., Шиліна Н.Є. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання у школі. Одеса: ПНЦ АПН України, 2003. 355 с.
15. Большакова І. Проблеми психологічної готовності дитини до школи. *Початкова школа*. 2005. № 4. С. 4-7.
16. Бондар В.І., Синьов В.М., Тищенко В.В. Тенденції розвитку освіти дітей з психофізичними вадами в Європі та Україні. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Серія соціально-педагогічна*. 2012. № 19. С. 165-170.
17. Бондар В.І., Синьов В.М., Тищенко В.В. Чи приживеться північноамериканська модель інклюзії в Україні? *Рідна школа*. 2012. № 8-9. С. 20-27.
18. Бондаренко Т.М. Підготовка дітей до школи як педагогічна проблема в теорії і практиці вітчизняної педагогіки (друга половина ХХ століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01. Луганськ, 2007. 20 с.
19. Бондаренко Т.М. Проблеми підготовки дітей до школи в історії зарубіжної і вітчизняної педагогічної думки. *Рідна школа*. 2003. № 9. С. 70-73.
20. Боряк О.В. Специфіка логопедичної корекції при вадах інтелектуального розвитку. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 2014. № 26. С. 29-33.
21. Бушуєва Н.О. Діагностика готовності дітей шестирічного віку до шкільного навчання. *Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2007. № 3 (120). С. 26-32.
22. Вавіна Л.С., Гудим І.М., Кондратенко С.В. Особливості розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями зору: наук.-метод. посіб. Київ: Педагогічна думка, 2012. 136 с.

23. Вашуленко М.С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання. *Початкова школа*. 2000. № 4. С. 11-14.
24. Виховання і навчання дітей дошкільного віку з вадами слуху (об'єднані тексти програм дошкільних закладів для глухих дітей і дошкільних закладів для слабочуючих дітей): програма для спеціальних дошк. закл. / за заг. ред. Л.І. Фомічова ; уклад. Л.О. Малина. Київ: Ін-т змісту і метод. нав-ня, 1997. 363 с.
25. Выготский Л. С. Психология развития ребенка: учеб. пособие. Москва: Смысл, 2004. 512 с.
26. Гаврилова Н.С. Порухення фонетичного боку мовлення у дітей: монографія. Кам'янець-Подільськ: ТОВ «Друк-сервіс», 2001. 200 с.
27. Гаврилова Н.С. Психологічна характеристика дітей із загальним недорозвитком мовлення з ведучими порушеннями пам'яті. *Проблеми сучасної психології*. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2008. С. 82-94.
28. Гарина С.Е. Тести для підготовки до школи. Київ: Перо, 2015. Ч. 2. 202 с.
29. Гноевська О.Ю. Інклюзивна освіта як психолого-педагогічна проблема. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 2011. Серія 19. Випуск 18. С. 40-43.
30. Гноевська О.Ю. Система роботи педагога з батьками в умовах освітньої інтеграції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 2011. Серія 19. Випуск 18. С. 57-60.
31. Головань Н.О. Ми готові до школи? Кіровоград: Державне Центрально-Українське видавництво, 1993. 72с.
32. Гончаренко С.А., Богуславська Л.О., Кондратенко Н.О. Визначення готовності дитини до шкільного навчання: методичні рекомендації. Київ: Педагогічна думка, 2000. 69 с.

33. Губенко О.В. Особливості підготовки та адаптації п'яти – та шестирічних дітей до школи. *Обдарована дитина*. 2010. № 9. С. 50-56.
34. Гудим І.М. Соціально-перцептивний аспект формування невербального спілкування у дошкільників з порушеннями зору. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спец. школі*. 2006. № 6. С. 106-109.
35. Дегтяренко Т.М. Комплексний підхід до управління корекційно-реабілітаційним процесом у роботі з дітьми зі зниженим зором. *Педагогічні науки: зб. наук. праць Сумського ДПУ ім. А.С.Макаренка*. 2004. Ч. 1. С. 201-207.
36. Дефектологічний словник: навчальний посібник, за заг. ред. В.І. Бондаря, В.М. Синьова. Київ: «МП Леся», 2011. 528 с.
37. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років, наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч. Київ: Київ. ун-т. ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.204
38. Дригус М.Т., Петренко І.В. Мікрогенетичний аспект вивчення регулятивної сфери школярів із різними навчальними досягненнями. *Aktuální vymoženosti vědy: Materiály VI Mezinárodní vědecko-praktická conference*: матеріали міжнар. наук.-практ. Конф., Praha, 4 october 2010. Praha, 2010. Díl 9. P. 70-73.
39. Ілляшенко Т.Д. Інтеграція дітей з особливими потребами у загальноосвітній школі. *Соціальний педагог*. 2009. № 5. С. 26-35.
40. Ілляшенко Т.Д. Про готовність дітей до шкільного навчання. *Початкова школа*. 2002. № 3. С. 69-71
41. Ілляшенко Т.Д. Чому їм важко вчитися? Діагностика і корекція труднощів у навчанні молодих школярів: метод. Посібник. Київ: Початкова школа, 2003. 127 с.
42. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні. *Створення ресурсних центрів для батьків дітей з особливими освітніми потребами*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за підтримки програми ІВРР-ТАСІС

Європейської комісії, м. Київ, 5-6 жовт. 2007 р. Київ: ФОП Придатченко П.М., 2007. 180 с.

43. Інклюзивне навчання: Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>.
44. Калмикова Л. О. Психологія мовлення і психолінгвістика: навч. посіб. для вищ. навч. закл. Переяслав-Хмельницький: Фенікс, 2008. 234 с.
45. Кисличенко В.А., Копилова А.О. Обстеження сформованості граматичних категорій у дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення в умовах побутового білінгвізму. *Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. 2017. № 3. С. 187-192.
46. Ковальчук Л.В. Психофізичний розвиток як фактор готовності шестилітніх дітей до навчання в школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02. Львів, 2007. 20 с.
47. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Київ: Видавнича група «АТОПОЛЬ», 2011. 274 с.
48. Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2007. 458 с.
49. Конопляста С.Ю. Психологи-педагогічні основи комплексної корекції мовленнєвого розвитку дітей із ринолалією: дис. докт. пед. наук: 13.00.03. Київ, 2010. 468 с.
50. Конопляста С.Ю. Ринолалія від А до Я: монографія. Київ: Книга-плюс, 2015. 312 с.
51. Конопляста С.Ю., Сак Т.В. Логопсихологія: навч. посібник. Київ: Знання, 2010. 293 с.
52. Корякіна І.В. Особистісна готовність дітей 6-го року життя до школи як актуальна проблема сьогодення. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету: педагогічні науки*. 2010. № 3. С. 176-185.

53. Крутій К.Л. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2005. 208 с.
54. Кузнєцова Т.Г. Корекція мовленнєвої готовності до шкільного навчання дітей з вадами інтелектуального розвитку. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка: педагогічні науки*. 2010. № 10 (197). Ч. II. С. 151-156.
55. Лаврентьєва Г.П. Готовність дитини до школи: складові успішного навчання. *Дошкільне виховання*. 2000. № 9. С. 3-5.
56. Левицький В.Е. Окремі педагогічні аспекти пропедевтичної підготовки дошкільників з порушеннями розумового розвитку до письма як інтегральної характеристики готовності до шкільного навчання. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. №16. Хмельницький: ХІСТ, 2018. 207 с. С.88-92.
57. Леонтьєв А.А. Основы психолінгвистики: учеб. пособие. Москва: Смысл, 1999. 287 с.
58. Лурия А.Р. Основы нейропсихологии: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2004. 384 с.
59. Максименко С.Д., Соловієнко В.О. Загальна психологія: навч. посіб. Київ: МАУП, 2001. 256 с.
60. *Малятко: програма виховання дітей дошкільного віку, за заг. ред. З.П. Плохій*. Київ: Педагогічна думка, 1999. 286 с.
61. Маргулян І.А. Підготовка до систематичного навчання у школі: комплексна програма розвивальних ігор. *Психолог*. 2008. С. 22-27.
62. Мартиненко І.В. Психологічні засади формування комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення: дис. на здобуття наук. ступеня докт. психол. наук: 19.00.08. Київ, 2017. с.211
63. Марченко І.С. Особливості логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. *Логопедія*. 2013. № 3. С. 52-56.



64. Марченко І.С. Формування комунікативних умінь у дітей з грубою затримкою мовленнєвого розвитку. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова: Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. № 27. С. 120-124.
65. Мілевська О.П. Дослідження дієслівної семантики у молодших школярів із загальним недорозвиненням мовлення. *Materials of the XXX – the Intern. Science Conf. «Interaction of society and science: problems and prospects»*, London, England (June 15-18, 2021). p. 334-341.
66. Мілевська О.П. Особливості семантичної домінанти сприймання слова у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2020. № 15. С. 146-154.
67. Новак О.М. Готовність дитини до навчання у школі як основа забезпечення наступності навчання в дошкільних навчальних закладах та початковій школі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 2013. В. 1. С. 16-25.
68. Особливості розвитку психічних процесів (сприймання, відчуття, мислення, мовлення) дітей з помірною розумовою відсталістю / О. В. Гаврилов *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія: Соціально-педагогічна. 2012. Вип. 19(2). С. 35-46.
69. Пахомова Н.Г. Інтеграція як провідна тенденція розвитку сучасної освіти. *Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: тези доп. II Міжнародна наук.-практ. конф.*, м. Кропивницький, 7-8 квіт. 2017 р. Кропивницький, 2017. С. 192-194.
70. Петренко І.В. Вивчення саморегуляції довільної активності у школярів із різними навчальними досягненнями. *Проблеми освіти*. 2008. Вип. 56. С. 46-50.
71. Петренко І.В. Особливості регулятивної сфери у школярів з різними навчальними досягненнями. Київ: Міленіум, 2016. 160 с.

72. Піроженко Т.О. Мовлення дитини: психологія мовленнєвих досягнень дитини. Київ: Главник, 2005. 112 с.
73. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. Київ: «Академвидав», 2004. С. 427-429.
74. Романенко О.В. Дизонтогенетичні аспекти становлення антиципації у дітей з церебральним паралічем. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2010. № 1. С. 255-264.
75. Романенко О.В. Застосування соціально-психологічного тренінгу в системі психологічної допомоги дітям з тяжкими порушеннями мовлення. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 2014. № 27. С. 174-179.
76. Романенко О.В., Мутурак М.Т. Напрямок діагностики комунікативної готовності старших дошкільників до шкільного навчання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 2014. № 26. С. 397-401.
77. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови у дітей. Київ: Освіта, 1992. 176 с.
78. Сак Т.В. Диференційований підхід до навчання учнів з особливими освітніми потребами. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. Вип. 26. С. 215-219.
79. Сак Т.В., Логвінова І.П. Формування комунікативної спрямованості зорового контакту у дітей дошкільного віку із розладами спектру аутизму. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2013. Вип. 4 (1). С. 165-173.
80. Семенишева Т.О. Вимоги до комунікативної поведінки педагога в процесі формування готовності до навчання у школі дошкільників зі зниженим зором. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2013. № 24. С. 212-217.

81. Синьов В.М., Бондар В.І. Освітня інтеграція учнів з інтелектуальними порушеннями: Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015. 397 с.
82. Синьов В.М., Матвєєва М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталої дитини: підручник. Київ: Знання, 2008. 359 с.
83. Синьова Є.П. Тифлопсихологія: навч. посібник. Київ: Вид. НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. 213 с.
84. Сироватко О.М., Байер О.О. Визначення готовності дитини до навчання у школі. *Психолог.* 2003. № 13. С. 2-48.
85. Скрипник Т.В. Феноменологія аутизму: монографія. Київ: Фенікс, 2010. 388 с.
86. Соботович Є.Ф. Концепція стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. *Дефектологія.* 2002. № 1. С. 2-7.
87. Соботович Є.Ф., Тищенко В.В. Програмні вимоги до корекційного навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку з вадами інтелекту: Програмно-методичний комплекс. Київ: Актуальна освіта, 2004. 144 с.
88. Сохін Ф.О. Усвідомлення мовлення старшими дошкільниками. *Дошкільна лінгводидактика: хрестоматія.* Київ, 1999. Ч. 2. С.246-249.
89. Стадненко Н.М., Ілляшенко Т.Д., Обухівська А.Г. Психологічна готовність до навчання дітей 6 річного віку (методика діагностики та корекційно-розвиткові заняття). Кам'янець-Подільськ: Український науково-методичний центр практичної психології та соціальної роботи, 2006. 52 с.
90. Тарасун В.В. Морфофункціональна готовність дітей з особливостями у розвитку до шкільного навчання (нейропсихологічний супровід): монографія. Київ: Вид. Нац. пед. ун. ім. М.П. Драгоманова, 2008. 299 с.
91. Тарасун В.В. Напрями сучасних досліджень причин виникнення розладів аутичного спектру. *Науковий часопис Національного педагогічного*

- університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2016. С. 154-160.*
92. Тарасун В.В. Формування мовленнєвої особистості дитини з особливостями в розвитку. *Науковий вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. 2013. С. 165-173.*
93. Тищенко В.В. Засвоєння граматичної сторони мовлення дітьми з порушеннями розумового розвитку. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова: Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2011. № 19. С. 254-260.*
94. Тищенко В.В. Фонематичні процеси в онтогенезі дитячого мовлення та методика діагностики їх порушень: методичні рекомендації. Київ: Вид-во Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова, 2011. 22 с.
95. Тищенко В.В. Формування слухового контролю в мовленнєвій діяльності старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова: Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2015. № 29. С. 112-18.*
96. Ткач О.М. Аналіз результатів дослідження рівня сформованості складових семантичних полів слів у дітей середнього шкільного віку з ТПМ. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія, 2014, Вип. 27. С. 210-215.*
97. Ткач О.М. Особливості формування комунікативної навички у дітей дошкільного віку з розладами спектру аутизму. Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки. 2018. Вип. 11. С. 282-290.
98. Трофименко Л.І. Механізми засвоєння лексико-граматичних одиниць мови учнями молодшого шкільного віку із нерізко вираженим загальним недорозвитком мовлення. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. 2013. С. 9-13.*
99. Федоренко С.В. Казкотерапія як засіб розвитку зв'язного мовлення дошкільників зі зниженим зором. *Актуальні проблеми корекційної педагогіки та психології: зб. наукових праць. 2015. № 3. С. 240-245.*

100. Федорович Л.О. Підготовка дітей до школи: сутність та шляхи реалізації. *Вісник Чернігівського університету ім. Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки.* 2002. В. 10. С. 6-8.
101. Федорович Л.О. Час до школи: навч. посібник для підготовки дітей до школи. Полтава: Полтавський літератор, 1994. 104 с.
102. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2000. 544 с.
103. Фомічова Л.І. Діагностичне обстеження дітей з вадами слуху та готовність до навчання у школі. *Психологія та педагогіка.* 1999. Т. 2. С. 4-22.
104. Фомічова Л.І. Педагогічні технології корекції порушень у сприйманні дошкільників з вадами слуху. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія.* 2016. С. 191-197.
105. Ханзерук Л.А. Корекційно-виховний ресурс хортингу у роботі з дошкільниками з порушенням психофізичного розвитку. *Теорія і методика хортингу.* 2015. № 4. С. 157-162.
106. Цюман Т.П., Піменова К.О. Специфіка дослідження готовності дитини дошкільного віку до шкільного навчання. *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Педагогічні науки.* 2009. № 23 (186). Ч. 1. С. 257-263.
107. Чеботарьова О.В. Науково-методичні засади навчання молодших школярів із порушенням опорно-рухового апарату. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія.* 2013. № 23. С. 264-266.
108. Черепаня Н.І. Педагогічні детермінанти готовності до навчання у школі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка, соціальна робота.* 2007. В. 27. С. 225-229.
109. Черепаня Н.І. Проблеми готовності дитини до школи. *Педагогіка і психологія: Формування творчої особистості: проблеми і пошуки. Зб. наук. праць.* 2004. В. 33. С. 421-426.

110. Черніченко Л.А. Інклюзивна освіта як сучасна освітня інновація. *Young Scientist. Серія: Педагогічні науки*. 2016. № 12 (39). С. 537-541.
111. Чуб Н.В. Комплексні тести готовності дитини до школи. Херсон: Вид. група «Основа», 2008. 143 с.
112. Шевцов А. Г. Обґрунтування ортопедагогіки. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: соціально-педагогічна*. 2012. В. ІХХ. Ч. 1. С. 274-284.
113. Шеремет М.К. Актуальні проблеми спеціальної освіти. *Науковий часопис. Зб наукових праць*. 2007. № 7. С. 79-81.
114. Шеремет М.К. Психолого-педагогічні основи підготовки дітей з порушеннями слуху до школи: дис. на здобуття ступеня докт. пед. наук: 13.00.03. Київ, 1997. 293 с.
115. Шеремет М.К., Коломієць Ю.В. Нейропсихологічний аспект готовності до шкільного навчання дітей із тяжкими порушеннями мовлення. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2016. № 23. С. 240-247.
116. Шеремет М.К., Кондукова С.В. Особливості мовленнєвого розвитку дітей з РДА. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2010. № 15. С. 102-106.
117. Шеремет М.К., Пахомова Н.Г. Формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання в школі: навч.-метод. посібник. Київ: Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, 2009. 137 с.
118. Шиліна Н.Є. Мовленнєва готовність дітей до школи як лінгводидактична проблема. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського*. 2001. В. 10-11. С. 20-25.

119. Шиліна Н.Є. Формування мовленнєво-комунікативної готовності дітей 5 років до навчання у школі. *Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України*. 2002. № 6. С. 143-147.
120. Шланина В.М. Сознание, мышление и речь. *Психология и соционика межличностных отношений*. 2010. № 2. С. 17-25.
121. Шульженко Д.І., Андрєєва Н.С. Корекційний розвиток аутичної дитини: (книга для батьків та педагогів). Київ: Д.М. Кейдун, 2011. 344с.
122. Яковенко А.О. Загальнодидактичні аспекти дослідження мовленнєвої готовності до навчання у школі старших дошкільників. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2013. № 24. С. 273-276.
123. Яковенко А.О. Інноваційні технології для підвищення якості проведення логопедичних занять в сучасних умовах загальноосвітнього простору. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. № 27. С. 231234.
124. Ярмаченко М.Д. Науково-теоретичні основи проблеми компенсації глухоти. *Дефектологія*. 1999. № 2. С. 4-9.
125. Ясюкова Л.А. Методика визначення готовності до школи. Прогноз і профілактика проблем навчання в початковій школі: метод. Посібник. Київ: Педагогічна думка, 2006. 204 с.